

A. van Haersolte-van Holthe tot Echten

SOPHIA IN DE KOESTRAAT

Dit is de geschiedenis van Mietje en van Sophia Karwotchka en van Jacoba, ja, van Jacoba toch ook; een kleine onbelangrijke historie maar hoe donker greep ze door.

Juffrouw Mietje leeft met haar dienstbode in het huis in de Koestraat. Klein stadje, stadje geenszins zonder geestelijke wrijving en ook nog liefdadig, ziet het goedkeurend aan. Zijn er ooit liever, onschuldiger oude meisjes dan juffrouw Mietje en de dienstbode Jacoba geweest?

Dan valt als een meteor Sophia Karwotchka uit de lucht. Ze is er reeds, zoo maar neer gezegen in de gedegen salon; ze heeft als een zoete engel gelachen, maar niet tot geluk. Bleeke bannelinge uit ver Rusland en wonder der schepping, wat heeft ze nou heelemaal aan, haast niets: twee zwart satijnen lapjes, Sophia, ze is er niet half mee bedekt; koud en wreed, is de schijn ten allen tijde met haar, lijkt ze oneindig teeder, oneindig charmant. Hier in de Koestraat beteekent het consternatie en emotie; bij juffrouw Mietje loopen de koude rillingen zoo maar over den rug. Zou die nicht, zou die dame ook luizen overbrengen, dikke volgevreten luizen van 't Siberische front; ze zetten haar op 't eiland van een karpetje. Toch is deze Sophia Karwotchka een geschenk.

En hoe onfeilbaar werkt dat eerste diner; neen, kleren heeft ze natuurlijk niet veel, ze weet zich te redden; Sophia heeft dien avond uit lapjes en todjes een gewaad gevoegd van enkel gratie; daarin verschijnt ze bloesemteer en van de wereld niet meer. Aan een zwart lint hangt een kruis van oud wit ivoor, dat is haar symbool. Sophia, dat is magerte opgevoerd tot idylle, glad velletje over de botjes getrokken; Sophia, dat is niets schier dan oogen en iets ijls dat verschiet.

Bij de vermecellisoep kan Mietje het net nog verwerken, maar achter de tafel, wat denkt wel die meid. Haar naam is Jacoba en dat is zoo eerbaar, maar wie schonk die meid dat foezelig doelmatig gebaar, dat gelige, schelige wegzijken der oogen, die kale bekrompen schedel door het weinige haar. Wat denkt Jacoba, de dienstbode ervan? Sophia frons het kleine wreede neusje, kraakt rustig amandelen, biedt Mietje de philippine. Jacoba, de dienstbode heeft niet noodig te denken, Godlof.

Bij de ossenhaas begint Mietje te vermoeden: er is iets vreemds met deze Sophia, het is net soms of even een hand . . . dan valt een schaduw op 't engelrein gelaat.

Bij de blancmanger is de zekerheid gekomen; ze heeft te veel en onmenschelijk geleden deze stakkerd; het is om te sterven dat Sophia tot ons komt.

Bij de sinaasappelen leert Mietje berusten; vrouwen die treden over luchtewolken, vrouwen als Sophia, dat is geleend goed.

's Avonds spreekt juffrouw Mietje vol waardigheid tot Jacoba: dus meisje, denk aan mevrouw's kruikje en zijn er klamme lakens dan maar de beddepan in 't bed.

Jacoba bungelt de groote handen, kijkt lijdzaam scheel en opstandig, spreekt geen woord.

Sophia Karwotchka blijft bij de twee vrouwen en ze krijgen haar allebei lief, want onberekenbare Russen, half Aziaten gewikkeld in donkere wel-luidende klanken en gesluierd in diepe, gracieuse gebaren kunnen wij niet begrijpen. Maar aanvaardden met blijdschap zullen we ze toch.

Juffrouw Mietje bemint Sophia allereerst om der caritas wille, want met de caritas heeft juffrouw Mietje zoo veel op. Hoe vermag ze te zeggen met sidderende voldoening: 'Bedenk Jacoba, 't is een stervende vrouw.'

We willen ons in Mietje's gemoedsleven niet al te veel verdiepen, we vragen niet of zij ooit de kans tot liefhebben kreeg; want in Mietje's hartje zoo diep te wroeten dat verbiedt ons discretie en schroom; zooals zijzelve het zou wenschen, voornaam, deftig en allerminst uitbundig, zoo laten we Mietje in hare Koestraat met rust. Maar toch zoo'n Mietje, wat maakte ze nu heelemaal mee. Niet één hartveroverende tenor hoorde ze zingen, slechts een jankend draaiorgel maakte haar wel eens week en beschaamd in 't gemoed. En het leven is dan ook een weinig schuw voor ons Mietje, precies als zij zelve is ook het leven een weinig beschroomd, want Mietje heeft een scheef hoofdje, een bult, maar o zoo'n goed hart. Neen het leven pakt zoo'n stakkerd toch liever niet aan.

Natuurlijk, er zijn wel hevige dingetjes.

Het nichtje van haar nichtje is gewurgd in haar bed.

Ja, wel positieve dingetjes kent Mietje.

Deze slager is betrouwbaar en die knoeit toch zoo vreeselijk met de worst.

Schandelijk! En waarom?

Ja, waarom is de zonde in de wereld, ja waarom?

Jacoba was altijd erg op haar eigen en voor de mannen was Jacoba positief nooit, maar zoo'n stumperd in huis dat treft haar toch zeer, werkt onnaspeurlijk, wekt op tot hard boenen en schuren, tot wijze praatjes met de handen in de zij en nog zooveel meer; het is geenszins dat Jacoba niet kent teedere gevoelens, het beteekent slechts dat ze die op Nederlandsche wijze transponeert.

Het is dan winter, naakte natte hollandsche winter; achter de horretjes

zitten de lijdzame menschen, staren de doode straat in, waar niets toch gebeurt. Slechts 's avonds vermag de norsche wind er te zwalken, slaat zich tegen de gevels te pletter, jaagt als een dolle door de koker der straat. Juffrouw Mietje sluit de blinden vast met de bouten; wat nood, zij heeft Sophia en Sophia vertelt.

Van Rusland, een droomenland . . . voor de rijken; een droomenstad, Petersburg met zijn paleizen van ijzer en graniet door naphtha als kassen gestookt en de vrouwen als exotische bloemen daarin; Petersburg met zijn duizenden koetsen en troika's, die langs de Newa glijden met tinkende belletjes in stilte van sneeuw. 's Avonds niet zoo heel vroeg, het leeft op. Met haar verklaarde handgebaar beschrijft ze de toovercirkel, doet ze leven in sterrennacht en maneprecht de feillooze ballerina's van 't Russische land. Hoe mengt ze de zwoelste erotiek met de rijkste verbeelding, hoe teekent ze gouden vogels in een lief paradijs.

Mietje! luister nu goed kind, stumperd, er is toch een heerlijk mooi land van belofte, stakkerd, het is niet overal als in de Koestraat. Mietje, er zijn kleuren en geuren, er is een land. En van dat land heeft Sophia de sleutel en die biedt ze u in den ijlen schijn van een liefelijk gesprek.

Als nu maar niet Jacoba, die Judas achter de deur, want Jacoba die is zoo eerbaar; hoe heeft die platte meid der eer, der kroon en der deugd . . .

Zoo vergaan de goede weken, Sophia wordt zwakker en Jacoba's eigen tijd van stopen en bonken, de tijd der groote schoonmaak is daar. Jacoba dit jaar maakt schoon met furore, mateloos fleert en keilt ze; stelt onherroepelijk de eisch: schoon of kapot; ze keert het huis met bezemen, met roeden en doet dit met religie, ter ontvangst van den dood. Want die is plezierig in aantocht, Sophia wordt zwakker en ze lijkt reeds van alle ballast der aarde bevrijd. Niet heelemaal, ze vermag nog wel wat te presteeren, deze zieke gaat nog wel eris eventjes uit; stapt als een raspaard, een edele telganger door de straten, laat zich aangapen als een zoet wonder van ijtheid en deugd. Soms roept de straatjeugd haar na van scharminkel. Maar dat deert niet, Sophia kan 't toch niet verstaan.

Nog net maar is 't winter, hooge verre dagen, einde April; er komt al iets geurigs, iets prils in de lucht, of een vinger wil wijzen. Mensch, er komt een voorjaar, een zomer ook voor u, ook voor mij. En de lichtere avonden door, staart Mietje op de edele trekken. Zooveel moois, zooveel teeders opgeschreven ten doode, hoe droevig, hoe in-droevig is dat en Sophia meer en meer bedient zich nu van de stem die breekt. Van die stem bedient Sophia zich om te vragen met nauw verholen indiscretie en een zucht naar 't blinkende, aan een ekster gelijk. Ziet ze een glimmend lapje, ontwaart ze een kleurig speldje, dan is het: 'Mitja, hoe mooi! Geef het mij.' Eenmaal in hun étui ontdekte ze juffrouw Mietje's parels, die wekten vreemde begeerten. Sophia was er dagen van in de war.

Wanneer ze nu meer en meer zoo schriklijk begint te hoesten zijn de vrouwen diep ontdaan. Ze roepen om hulp, de dokter wordt gehaald; die esculaap slaat de zieke een ruffel op de botjes, bevestigt het vonnis; Sophia in haar kanten camisole lacht hemelsch verkwikkend hem toe.

Maar Mietje heeft nog zooveel avonden van wel gelukzalig vertellen tegoed. In het kamertje met de sarong, klein heilige der heiligen, op een krakend canapeetje zitten de vrouwen nu dikwerf hand in hand. En met die donkere stem uit ver Rusland heeft Sophia gebiecht. Hoe fel sloeg de liefde door dat leven als een vuurroode vlam. Ik wist niet dat de mannen zoo slecht waren, zoo slecht en ook zoo charmant. — Sophia ga door — stoet van mannen om Sophia. Heer, ze schroei de haar vleugels. Sophia ga door. — Je was toch niet slecht? 'Neen, slecht was ik niet; ik ben met Karwotchka, mijn geliefde, door het brandende braambosch gegaan. Voor mijn oogen schoten ze hem dood: Vrouw, graaf jij nu dat graf.' Heer! schrikte Mietje, nog geen schop kan ze hanteeren, die lieve teedere schim. De bolsjewiki roofden geld en goed — dood door de kogel — apotheose.' Sophia vouwt gedrapeerde armen als een engel haar vleugels, buigt het hoofd nu en zwijgt.

'Ik hoop niet dat Jacoba, die Judas, achter de deur.'

Begin Mei: er is een lieve belofte in de lucht; nog weifelt de lente, nog even staat ze te pralen op den drempel der deur, dan met kwetteren van vogeltjes, met zoete koeltjes treedt ze binnen, wint liefelijk het pleit. En nooit is in dat stadje zoo'n voorjaar gezien, zoo vriendelijk, zoo maagdelijk, zoo stralend is dat. Toch ook hier, vrouwe Melancholia volgt op de voet, want de Lente, hoe teer, grijpt toch machtig u aan.

Sophia wordt ijler, is zwakker; waar ze gaat 't is of een vlucht witte duiven opstijgt voor haar voet; haar wezen is klaar als kristal; ze is zoetwreed als een engel; Sophia's glimlach komt nu van zeer ver. De teedere stem spreekt tot Mietje 'mijn duifje' en eenmaal heeft ze per ongeluk Jacoba 'mijn gazelle' genoemd.

In dit lichte voorjaar is voor 't eerst iets van adoratie in Jacoba gemerkt; op haar zolderkamertje droomt Jacoba haar droom.

Af en toe ook, vasthoudend, vraagt Sophia naar de parels, maar Mietje is bang; vreemde lusten wekken die gave ronde dingen; de gastvrouw verstandig, verstopt ze voor haar gast.

Nog in die stralende Meimaand heeft deze wonderlijke stervende vele schulden gemaakt. Die verbergen de twee vrouwen schaamachtig voor elkaar. Als altijd vindt mevrouw Karwotchka 't verlossende woord.

'Lieve winkeltjes, panden van verborgen tragiek, reeds de knop van de deur is mij goed in de hand.'

De rekeningen vinden 't huis in de Koestraat; Mietje trekt haar beursje, zucht, telt 't geld.

Een flesch violettes de Coty.

Een lap crêpe de chine de première qualité.

De Imitatio Christi in perkamenten band.

En de meest ragdunne kousen uit 't stadje heeft Jacoba stiekum uit haar spaarpot betaald. Het zijn de laatste lusten eener stervende vrouw.

Ja hoe drijft ze nu gewillig naar een zalig einde; de vrouwen, in overgave, wachten haar dood. Ze bidden: God, gun haar nog een dag, nog een uur; de dagen worden weken en ze leven met Sophia door de lente naar den zomer.

Ze bestaan als het ware zonder diep na te denken; de weg van Hooger Hand is geweest, drie lijdzame vrouwen volgen haar braaf.

En nog geeft dat veege lijf het niet op.

Het oog van het stadje is op de drie vrouwen, want de Hemelsche bedoelingen met Sophia zijn overbekend; klein stadje heeft den tijd, ziet glimlachend toe.

En wanneer Jacoba om rijst gaat zegt de kruideniersche:

'Juffrouw, die mevrouw Marlemopsie van jelui vertrouwd ik voor geen haar.'

'Juffrouw,' meent Jacoba, 'u hebt mij voor het laatst hier gezien.'

Dan, bij het luwe weer zegt Sophia:

'Ik voel me veel beter,' en bijna als heiligschennis klinkt dit.

Ze hebben het toch in gedachten al zooveel malen beleefd; zal het zijn in den lichten zomermorgen, of later in het broeierig uur van den namiddag, om 't even, 't zal wezen zooals we het ons voorstelden, plechtig en mooi. O, we hebben gedaan wat we konden, het onmogelijke beproefd met papjes en eitjes. Maar nu, ze is toch bereid, ja Sophia is bereid; straks, een overgegeven sterfbed zal ze ons bieden als loon voor veel liefde en veel zorg.

Reeds slaat de zomer uit in de straten, komt op uit den grond zoo ziedend en heet; reeds weet 't stadje met zijn kleine hartstocht geen raad, dan zegt Sophia op een avond bij het theedrinken in 't tuintje:

'Mitja, mag ik uw parels eens zien?'

Mietje, wel met haar scheef hoofdje, wel met haar bult; maar met de parels in de hand heeft zij een aureool, voelt zij zich vrouw.

'Mitja, qu'ils sont beaux,' er glimmert iets in de Aziatische oogen.

'Ja, prachtige parels; het laatste souvenir van mama.'

Sophia hoest hol, dat is van 't hart dat langzaam naar 't einde toe hijgt. Wat zijn deze dagen toch dreinerig warm. Den volgenden avond alweder in 't tuintje: 'Mitja, toon mij nog eenmaal die parels.'

'Mitja, qu'ils sont beaux. Geef ze mij.'

Mietje bloost, lacht medelijdend, hoe kun je nu geven het laatste souvenir van je lieve mama.